

Sygn. akt XVII Ka 409/16

WYROK

W IMIENIU RZECZPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 maja 2016 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu w Wydziale XVII Karnym - Odwoławczym w składzie:

Przewodniczący: SSO Jarosław Komorowski

Protokolant: st. prot. sąd. Karolina Tomiak

przy udziale Prokuratora Prokuratury Rejonowej Grunwald Joanny Knowczyńskiej

po rozpoznaniu w dniu 23 maja 2016 r.

sprawy **A. I.**

oskarżonego o przestępstwo z art. 286 § 1 k.k.

na skutek apelacji wniesionych przez prokuratora oraz pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego

od wyroku Sądu Rejonowego Poznań – Grunwald i Jeżyce w Poznaniu

z dnia 29 stycznia 2016 r. – sygn. akt VIII K 1816/13

I. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że uchyla rozstrzygnięcie zawarte w punkcie 3. wyroku o orzeczeniu od oskarżonego na rzecz pokrzywdzonego (...)K. sp.j. z siedzibą w P.) odszkodowania w kwocie 23642,10 zł;

II. przyjmując - w oparciu o przepis art. 4 § 1 k.k., iż podstawę wydanych w punktach 1. i 2. wyroku rozstrzygnięć stanowią przepisy Kodeksu karnego w brzmieniu przed nowelizacją dokonaną ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.2015.396) - utrzymuje w pozostałym zakresie zaskarżony wyrok w mocy;

III. zasądza od oskarżyciela posiłkowego na rzecz Skarbu Państwa koszty postępowania odwoławczego, w tym opłatę za II instancję w kwocie 60 zł.

Jarosław Komorowski

UZASADNIENIE

A. I. został oskarżony o popełnienie przestępstwa z art. 286 § 1 k.k. Wyrokiem z dnia 29 stycznia 2016 roku o sygn. akt VIII K 1816/13 Sąd Rejonowy Poznań – Grunwald i Jeżyce w Poznaniu uznał oskarżonego za winnego popełnienia zarzuconego mu czynu i za to wymierzył mu karę 1 (jednego) roku pozbawienia wolności w zawieszeniu na okres 5 (pięciu) lat próby, a na podstawie art. 33 § 2 i 3 k.k. wymierzył mu grzywnę w wysokości 100 (stu) stawek dziennych, ustalając wysokość jednej stawki dziennej na kwotę 10 (dziesięć) złotych. Nadto Sąd meriti zobowiązał oskarżonego, stosownie do regulacji zawartej w art. 46 § 1 k.k., do naprawienia szkody w wysokości 23.642,10 zł oraz zasądził od A. I. na rzecz oskarżyciela posiłkowego (...)K. sp.j. w P. kwotę 540 zł tytułem wydatków związanych z ustanowieniem pełnomocnika.

Wyrok powyższy zaskarżył prokurator oraz pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego. Oskarżyciel publiczny podniósł w swojej apelacji obrazę art. 415 § 1 k.p.k. poprzez orzeczenie wobec oskarżonego obowiązku naprawienia szkody, w sytuacji gdy roszczenia te zostały już zasądzone w postępowaniu cywilnym.

Pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego zarzucił niesłuszne niezastosowanie wobec oskarżonego środka probacyjnego określonego w art. 72 § 1 pkt 8 k.k. w postaci zobowiązania A. I. do uregulowania należności wynikających z nakazu zapłaty.

Sąd Odwoławczy zważył, co następuje:

Apelacja prokuratora okazała się zasadna i doprowadziła do zmiany zaskarżonego orzeczenia we wskazanym przez oskarżyciela publicznego kierunku, natomiast apelacja pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego okazała się nietrafna.

W pierwszej kolejności Sąd Okręgowy odniesie się do apelacji prokuratora. Zarzut naruszenia przez Sąd I instancji art. 415 § 1 k.p.k. okazał się całkowicie zasadny. Zakaz przewidziany w cytowanym przepisie prawa procesowego, stanowiący tzw. klauzulę antykumulacyjną, obejmuje zarówno orzekanie o obowiązku naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem na podstawie art. 46 § 1 k.k., jak i o zobowiązaniu oskarżonego do naprawienia szkody na podstawie art. 72 § 2 k.k. w wypadku warunkowego zawieszenia wykonania kary (vide wyrok SN z 18 stycznia 2013 r., sygn. akt V KK 378/12). Przytoczony zakaz odnosi się do każdego określonego w ustawie wypadku orzekania karnoprawnego obowiązku naprawienia szkody i to niezależnie od tego, czy roszczenie zasądzone w postępowaniu cywilnym zostało skutecznie wyegzekwowane, czy też nie. Jeżeli o roszczeniu tym orzeczono tylko częściowo, względnie przedmiotem innego postępowania (cywilnego) jest tylko część roszczenia, zachodzi możliwość orzekania w postępowaniu karnym o penalnych czy też probacyjnych środkach kompensacyjnych w takiej części, w jakiej nie zachodzi stan rei iudicatae lub lis pendens. Skoro Sąd Rejonowy orzekł wobec oskarżonego o obowiązku naprawienia szkody, poprzez zapłatę kwoty 23.642,10zł na rzecz pokrzywdzonej (...) sp. jawna z siedzibą w P., to rozstrzygnięcie niniejsze naruszyło art. 415 § 1 k.p.k. W aktach sprawy znajduje się bowiem prawomocny nakaz zapłaty wydany w postępowaniu nakazowym przez Sąd Rejonowy Poznań- Stare Miasto w Poznaniu z dnia 8 listopada 2012 r. o sygn. akt IX GNc 9092/12 (k. 24-25 akt). Oskarżony z zasądzonej kwoty zdołał uiścić 3.000 zł. Biorąc pod uwagę powyższe wywody, orzeczenie wydane w punkcie trzecim zaskarżonego wyroku należało zgodnie z wnioskiem prokuratora wyeliminować.

Przechodząc do apelacji pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego, wskazać należy, iż rolą wszystkich wskazanych w art. 72 § 1 k.k. środków probacyjnych jest stworzenie narzędzi oddziaływania na sprawcę w okresie próby w kierunku powstrzymywania go przed powrotem na drogę przestępstwa. Wydany w oparciu o przepis art. 72 § 1 pkt 8 k.k. nakaz wywiązania się z nałożonego przez sąd cywilny obowiązku wypłacenia pokrzywdzonemu odszkodowania, korelujący z wyrażonym w art. 2 § 1 pkt 3 k.p.k. wymogiem uwzględnienia prawnie chronionych interesów pokrzywdzonego, przyczyniać się może do zrealizowania celów w zakresie prewencji indywidualnej, a samo zobowiązanie oskarżonego do wykonania orzeczenia sądowego nie uchybia obowiązującemu porządkowi prawnemu.

Zobowiązanie, o którym mowa nie pozostaje w sprzeczności ze sformułowanym w art. 415 § 1 k.p.k. zakazem orzekania obowiązku naprawienia szkody w sytuacji, gdy o roszczeniu wynikającym z przestępstwa rozstrzygnięto prawomocnie w innym postępowaniu. Podkreślenia wymaga jednakże fakt, iż wykonanie obowiązku nałożonego w oparciu o przepis art. 72 § 1 pkt 8 k.k. będzie w istocie rzeczy stanowiło naprawienie szkody wyrządzonej pokrzywdzonemu. Przedmiotowy środek probacyjny nie jest co prawda tożsamy z zobowiązaniem do naprawienia szkody, o którym mowa w art. 72 § 2 k.k., albowiem w przeciwieństwie do tego obowiązku, orzeczenie nakładające na oskarżonego obowiązek wykonania prawomocnego wyroku innego sądu, nie jest utożsamiane z orzeczeniem co do roszczeń majątkowych w rozumieniu przepisu art. 107 § 2 k.p.k. i nie podlega wykonaniu w drodze egzekucji stosownie do przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. W przedmiotowej sprawie nie powstałyby zatem dwa tytuły egzekucyjne dotyczącego tego samego roszczenia, a więc nie miałyby zastosowania chroniąca przed dwukrotnym orzekaniem w tym samym przedmiocie i funkcjonowaniem w obrocie prawnym dwóch tytułów egzekucyjnych odnoszących się do tego samego roszczenia, klauzula antykumulacyjna z art. 415 § 1 k.p.k. (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 grudnia 2014 r., sygn. akt IV KK 219/14).

Odnosić jednak należy stanowisko wprost negujące możliwość zobowiązania podsądnych na podstawie art. 72 § 1 pkt 8 k.k. do uregulowania należności zasądzonych wyrokami sądów cywilnych - vide wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 21 maja 2013 r., sygn. akt II AKa 59/13.

Dopuszczalność zobowiązania oskarżonego w trybie art. 72 § 1 pkt 8 k.k. do wykonania prawomocnego orzeczenia, w którym rozstrzygnięto o roszczeniu odszkodowawczym związanym ze szkodą wynikłą z popełnionego przestępstwa nie oznacza, że w realiach niniejszej sprawy niezastosowanie przytoczonego przepisu, powoduje automatycznie konieczność zmiany wyroku Sądu I instancji.

Uwzględnienie apelacji prokuratora i wyeliminowanie orzeczonego wobec oskarżonego obowiązku naprawienia szkody określonego w art. 46 § 1 k.k., z równoczesnym orzeczeniem na podstawie art. 72 § 1 pkt 8 k.k. obowiązku spłaty zadłużenia de facto sprowadzałoby z punktu widzenia oskarżonego nieistotną zmianę wyroku. Wskazać w tym momencie należy, iż pokrzywdzony oraz oskarżony w toku postępowania przed Sądem I instancji zawarli w dniu 12 listopada 2014 r. ugodę pozasądową, na mocy której oskarżony zobowiązał się m. in. do spłaty zadłużenia wobec pokrzywdzonej spółki jawnej (...) (k. 216 akt sprawy). Jednocześnie strony zgodnie stwierdziły, że: Niniejsza ugoda pozasądowa wyczerpuje w całości roszczenia stron w sprawie VIII K 1816/13/2 (k. 216v akt sprawy). Oczywiście jest to, że strony przedmiotowej ugody mogły objąć jej postanowieniami jedynie roszczenia o charakterze cywilnoprawnym. Nie oznacza to jednak, że postanowienia uzgodnione w toku mediacji przed Sądem I instancji są indyferentne z punktu widzenia prawa karnego. Zaznaczyć należy, że wspólnik poszkodowanej spółki - (...) wyraził również zainteresowanie innymi formami uregulowania zadłużenia, niż tylko poprzez zapłatę, np. wykonaniem prac zleconych na rzecz jego przedsiębiorstwa przez oskarżonego (k. 215 akt sprawy).

Obowiązujący kodeks karny w art. 53 § 3 i kodeks postępowania karnego (art. 23a) wyraźnie akcentują rolę mediacji w zakresie wymiaru kary i w ogóle reagowania na czyn przestępny. Tak więc sąd powinien kształtować wymiar kary i innych środków represji, aby nie prowadzić do zniweczenia wyników mediacji lub ugody pozasądowej zawartej między pokrzywdzonym a sprawcą. Pokrzywdzona spółka ma możliwość uregulowania zadłużenia spowodowanego czynem podsądnym również poprzez wykonanie przez niego określonych prac na jej rzecz. Zobowiązanie oskarżonego na mocy art. 72 § 1 pkt 8 k.k. do realizacji wspomnianego powyżej prawomocnego nakazu zapłaty, ograniczałoby go jedynie do świadczenia pieniężnego. Wniosek apelującego o orzeczenie obowiązku zapłaty wobec A. I. kwoty 23.642,10 zł w terminie jednego roku od dnia uprawomocnienia się wyroku, w sytuacji gdy wykonanie kary pozbawienia wolności orzeczonej wobec A. I. zawieszono na okres pięciu lat jawi się jako zbyt daleko idący. Regułą jest bowiem skorelowanie okresu próby z obowiązkami zastosowanymi na podstawie art. 72 k.k. Tym samym przychylenie się przez Sąd Okręgowy do wniosku skarżącego, stanowiłoby de facto zaakceptowanie obchodzenia postanowień wyżej wspomnianej ugody.

Dodatkowo należy podkreślić, że art. 72 § 1 pkt 8 k.k. w brzmieniu nadanym mu ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.2015.396), która weszła w życie 1 lipca 2015 r. przewiduje: Zawieszając wykonanie kary, sąd zobowiązuje, a jeżeli orzeka środek karny, może zobowiązać skazanego do [...] innego stosownego postępowania w okresie próby, które może zapobiec popełnieniu ponownie przestępstwa, **przy czym orzeka się przynajmniej jeden z obowiązków**. Przytoczona norma prawa karnego materialnego w brzmieniu obowiązującym w czasie popełnienia przez oskarżonego A. I. przestępstwa stanowiła: Zawieszając wykonanie kary, sąd może zobowiązać skazanego do [...] innego stosownego postępowania w okresie próby, które może zapobiec popełnieniu ponownie przestępstwa.

Biorąc pod uwagę regułę intertemporalną wynikającą z art. 4 § 1 k.k., odnoszącą się do sytuacji, w której w czasie orzekania obowiązuje ustawa inna aniżeli w czasie popełnienia przestępstwa, a zgodnie z którą należy zastosować ustawę obowiązującą uprzednio (czyli w czasie popełnienia przestępstwa) wówczas, gdy jest ona względniejsza dla sprawcy, należało stwierdzić, że w realiach przedmiotowej sprawy art. 72 § 1 pkt 8 k.k. stosuje się w brzmieniu obowiązującym przed dniem 1 lipca 2015 r. Fakultatywne brzmienie tego przepisu jest ewidentnie korzystniejsze dla oskarżonego. Wyeliminowanie środka karnego zgodnie z wnioskiem prokuratora, a tym samym brak orzeczenia wobec A. I. zarówno środka karnego, jak i środka probacyjnego będzie zgodne z uprzednio obowiązującym brzmieniem art.

72 § 1 k.k. (obecnie, tj. po dniu 30 czerwca 2015 r. w przypadku zawieszenia kary musi być orzeczony co najmniej jeden środek probacyjny, chyba że orzeczono wobec skazanego środek karny).

Osiągnięcie celu w postaci wzbudzenia motywacji oskarżonego do uregulowania należności wynikających ze wspomnianego już nakazu zapłaty, do którego zmierzał pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego przez sformułowanie w apelacji wniosku o zastosowanie art. 72 § 1 pkt 8 k.k., jest również możliwe do osiągnięcia także przy nieuwzględnieniu jego środka zaskarżenia. Niewywiązywanie się (uchylanie) przez A. I. od wykonania ciężącego na nim orzeczenia cywilnego, jako postać rażącego naruszenia porządku prawnego, może stanowić przesłankę zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności orzeczonej wobec niego z warunkowym zawieszeniem. Za truizm należy uznać stwierdzenie, że nakaz zapłaty jest częścią obowiązującego porządku prawnego. W tym stanie rzeczy, ograniczenie apelacji pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego do zarzutu do niesłusznego niezastosowania art. 72 § 1 pkt 8 k.k. nie mogło spowodować zmiany wyroku Sądu I instancji.

Na zasadzie wskazanej w art. 4 § 1 k.k., należało również doprecyzować zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego poprzez uszczegółowienie, że podstawę rozstrzygnięć w nich zawartych stanowią przepisy Kodeksu karnego obowiązujące przed dniem 1 lipca 2015 r. Zmiana ta ma charakter wyłącznie redakcyjny, gdyż Sąd Rejonowy wskazał w uzasadnieniu, że zastosował przepisy obowiązujące przed wejściem w życie ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.2015.396).

Uwzględniając wszystkie powyższe rozważania oraz fakt, iż Sąd Okręgowy nie znalazł okoliczności, które powinien brać pod uwagę z urzędu, co pozwalałoby na wyrokowanie poza granicami zaskarżenia i podniesionych zarzutów zawartych w apelacjach, orzeczono jak na wstępie.

Spośród dwóch wywiedzionych apelacji, tylko środek zaskarżenia sporządzony przez prokuratora okazał się zasadny. O kosztach postępowania odwoławczego orzeczono więc na podstawie art. 633 k.p.k. w zw. z art. 634 k.p.k. obciążając nimi oskarżyciela posiłkowego w całości. Wyrok Sądu I instancji na niekorzyść oskarżonego zaskarżył jedynie oskarżyciel posiłkowy. Zatem stosownie do dyspozycji art. 13 ust. 2 ustawy z dnia 23 czerwca 1973 r. o opłatach w sprawach karnych (tj. Dz. U. z 1983 r., Nr 49 poz. 223 z późn. zm.) wymierzono mu opłatę za II instancję w minimalnej wysokości 60 złotych (punkt III wyroku).

Jarosław Komorowski